

FUNERAIRE REIST(R)IP 14

In het verleden hebben wij funeraire busreizen georganiseerd naar hoofddoelen als Praag, Wenen, Parijs, Londen, Kopenhagen, Dresden en Edinburgh.

Dat heeft veel materiaal, ideeën en tips voor trips opgeleverd.

En ook daarna zijn we bij vakantie-reizen steeds met funeraire ogen blijven kijken.

En onze funeraire tips kunnen leiden tot funeraire trips: mocht je in de buurt zijn, dan is het misschien de moeite waard dat doel ook te bezoeken.

Deze keer:

LONDEN - FUNERAIRE VERRASSINGEN

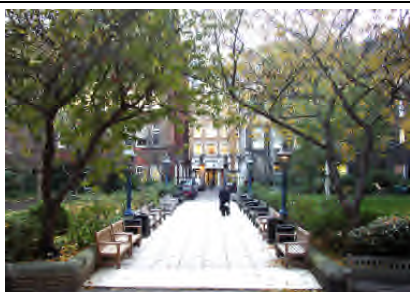
126 BEGRAAFPLAATSEN

In Greater Londen liggen 126 begraafplaatsen. Maar dat zijn allemaal begraafplaatsen, die ontstaan zijn na 1833.

Daarvan zijn de belangrijkste en bekendste de *Magnificent Seven Cemeteries*. Ze zijn beschreven op deze website in de rubriek Funeraire Reist(r)ips no. 4.

Daarvoor werd natuurlijk ook begraven op de bin-

nenstedelijke kerkhoven en daarvan zijn ook veel overblijfselen bewaard gebleven, zeker na dat de *Disused Burial Grounds Act* van 1884 het ruimen van kerkhoven verbood. Ook in kerken werd begraven en er zijn meer funeraire verrassingen. In dit artikel komen van bovengenoemde zaken een twaalfstal aan bod als tips voor een of meerdere trips, als je toch in Londen bent.

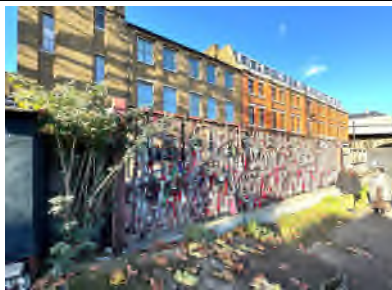
Covent Garden

St. Pancras Old Churchyard

Postman's Park

Cross Bones Graveyard

Bunhill Fields

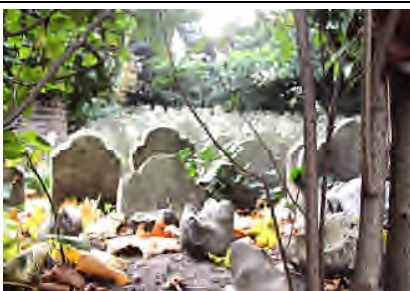
Wesley Chapel

Quaker Court

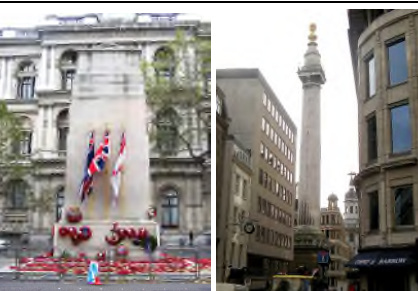
St. Martin-in-the-Fields

Pet's Cemetery

Jeremy Bentham

The Cenotaph & The Monument

VAN KERKHOF (VOOR 1852) NAAR BEGRAAFPLAATSPARK

Door de *Burial Act* van 1852 kwam in Engeland een definitief einde aan het begraven in de steden en werd in Londen begonnen met de aanleg van gemeentelijke begraafplaatsen in de verschillende deelgemeenten.

Wat gebeurde er met de kerkhoven in de stad, nadat ze in 1852 definitief werden gesloten? Vele oude kerkhoven en begraafplaatsen overleefden. In eerste instantie verslonsden ze of werden verkocht voor bouwgrond. Maar de *Disused Burial Grounds Act* van 1884 verbood het bouwen op de gesloten begraafplaatsen. Dat was vooral te danken aan Lord Brabazon, die in 1882 de *Metropolitan Public Gardens Association* stichtte.

Het belangrijkste doel van deze vereniging was de omvorming van alle ongebruikte begraafgrond in *resting places, gardens and play-*

grounds (rustplaatsen, tuinen en recreatiegebied). De *headstones* werden verplaatst naar de rand, oude paden werden geasfalteerd of betegeld en voorzien van zitbankjes. Het werk van de *Association* gaat nog steeds door. Vandaag de dag zijn er **73 begraafplaatstuinen** in de City en Central London, die kunnen worden bezocht. Je kunt er rustig zitten, je lunchpakketje opeten of nadenken over de begraafplaatsgeschiedenis van Londen.

Alleen de non-conformistische begraafplaats Bunhill Fields heeft nog de ware kerkhofsfeer van vroeger behouden, terwijl het nooit bij een kerk heeft gelegen.

Een mooi voorbeeld van één van de 73 begraafplaatstuinen is midden in Londen te zien bij de St. Paul's Church in Covent Garden.

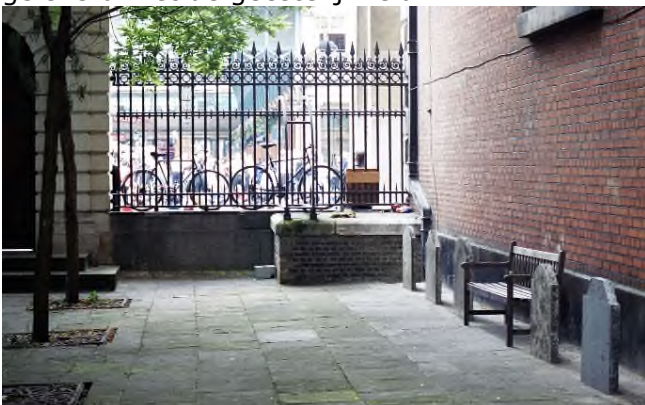
COVENT GARDEN - ST. PAUL'S CHURCH & CHURCHYARD

St. Paul's Church - Covent Garden - St. Paul's Churchyard

Volgens het verhaal gaf Francis Russell, de 4^e Graaf van Bedford aan architect Inigo Jones de opdracht dat de kerk niet teveel mocht kosten: *'In short I would have it not much better than a barn'* (Kortom het mag niet veel meer zijn dan een schuur). Waarop Inigo Jones antwoordde *'Well then, you shall have the handsomest barn in England'* (Welnu dan, u zult de mooiste schuur van Engeland krijgen). En het is inderdaad een aardige 'schuur' geworden. Inigo Jones voltooide de kerk, gebouwd in classicistische stijl, in 1633. Het duurde nog tot 1638 voor de kerk werd ingewijd, omdat er nog een gevecht moest worden geleverd met de geestelijkheid.

Het altaar bevond zich namelijk aan de westkant, zodat de hoofdingang op de nieuwe Piazza uitkeek. De bisschop van Londen, William Maud, weigerde dit echter en het altaar werd verplaatst naar de gebruikelijke positie aan de oostkant. Daardoor kwam de hoofdingang aan de achterkant, aan de huidige Bedford Street, te liggen. In 1638 werd de kerk ingewijd.

Tegelijk met de inwijding van de kerk werd het kerkhof ingewijd en in gebruik genomen. In het oorspronkelijke plan zou het kerkhof verborgen achter de kerk hebben gelegen, omdat de hoofdingang aan de andere zijde gepland was. Nu kwam de begraafplaats bij de hoofdingang van de kerk aan de westelijke zijde te liggen. De begraafplaats was al snel aan drie zijden ingesloten door bebouwing. Nu loopt een breed betegeld pad met aan de zijden zitbankjes naar de ingang. Aan het voormalige kerkhof herinneren nog enkele grafstenen, vooral aan de linkerkant van de kerk. Vanaf Covent Garden zie je de stenen door het hek ook staan. In het tegelpad liggen nog diverse grafzerken. Een zekere Margaret Ponteous, dochter van een dokter, werd hier op 12 april 1665 begraven. Zij was het eerste slachtoffer van de *Great Plague* in Londen.

ST. PANCRAS OLD CHURCHYARD

Een ander kerkhof dat, zij het deels, gered is door de *Disused Burial Grounds Act* van 1884 is St. Pancras Old Churchyard. Het kerkhof ligt bij de St. Pancras Oude Kerk. Op deze plek stond vanaf de 9de eeuw al een kerk, hoewel het huidige gebouw in 1848 grondig werd herbouwd na jaren van verwaarlozing. Het wordt de Oude Kerk genoemd ter onderscheiding van de Nieuwe Kerk aan Euston Road, die in 1822 werd ingewijd.

Op de St. Pancras Old Churchyard staan nog diverse grafmonumenten, o.a. het mausoleum van architect Sir John Soane (1753-1837), door hemzelf ontworpen voor zijn vrouw en zichzelf. Het was mogelijk de inspiratiebron voor het ontwerp van Giles Gilbert Scott voor de iconische rode telefooncel. Een opvallend monument en de grootste op de begraafplaats is dat van Ba-

rones Angela Burdett Coutts (1814-1906). Het bevat de namen van eminente hier begraven personen. Enkele andere bekende mensen die op het kerkhof begraven liggen, zijn de beroemde vampierschrijver (*The Vampyre*, 1819) en arts John William Polidori (begraven in 1821), de componisten Carl Friedrich Abel en Johann Christian Bach, het achttiende kind van Johann Sebastian Bach, William Franklin, de buitenechtelijke zoon van Benjamin Franklin, een van de Founding Fathers van de Verenigde Staten. Architect John Soane ontwierp een mausoleum voor zichzelf en zijn vrouw op het kerkhof. (foto's: Eva)

Old St. Pancras Church

Old St. Pancras Churchyard

mausoleum Sir John Soane

Bekend werd deze begraafplaats door de **Hardy Tree**, de door oude grafstenen omringde boom. De Hardy Tree heeft zijn naam te danken aan de latere romanschrijver en dichter Thomas Hardy (1840-1928), die in de jaren 1860 tientallen grafstenen rond de voet van de es stapelde. Toen de Midland Railway Company in de jaren 1860 begon met de bouw van een nieuwe treinstation, het huidige St. Pancras International Station, liep de lijn door het kerkhof van St. Pancras. Talloze graven moesten worden opgegraven

en verplaatst. De jonge Thomas Hardy kreeg toen als assistent-architect de opdracht een deel van het kerkhof te ruimen. De stoffelijke resten liet hij elders herbegraven, de rijen grafstenen stapelde hij op rond de es.

Maar helaas, in de vroege ochtend van 27 december 2022 viel de boom om, vooral vanwege 'vermoeidheid', schimmel en harde wind. Na de val van de boom is er geen actie ondernomen om het mooie plaatje te redden, maar is het terrein met grafstenen verwilderd en overwoekerd.

Hardy Tree (aquarel Carry Coppée 2007)

huidige situatie (foto Eva 11-2024)

POSTMAN'S PARK

Op korte afstand ten noorden van de St. Paul's Cathedral ligt het Postman's Park. Voor 1880 lagen op dit terrein maar liefst drie begraafplaatsen: Churchyard St. Leonards, Foster Lane - Churchyard St. Botolph, Aldersgate - Graveyard of Christchurch Greyfriars, Newgate Street.

Het park dankt zijn naam aan de populariteit als lunchtuin voor de medewerkers van het nabijgelegen oude hoofdpостkantoor, het *General Post Office*.

Zoals op alle oude kerkhoven die 'gered' werden en omgevormd werden tot parken en tuinen, zijn ook hier nog diverse grafstenen te zien.

Op de ingangspoort worden de namen van de gebroeders John en Charles Wesley vermeld. Hier zouden de broers bekeerd zijn tot wat later het Methodisme werd.

Onder een loggia hing de Victoriaanse schilder en filantroop G.F. Watts (1817-1904) in 1900 aan een van de muren het Watts Memorial: *Memorial to Heroic Self-Sacrifice*. Het bestaat uit een verzameling keramische gedenkplaten ter nagedachtenis aan de heldhaftige daden en zelfopoffering van gewone mensen. Het eert o.a. mensen die bij een poging een ander te redden zelf het leven lieten.

(foto's : Eva)

CROSS BONES GRAVEYARD & GARDEN OF REMEMBRANCE

Aan de Redcross Way in Southwark in Zuid-Londen staan afgesloten hekken, die zijn versierd met kleurrijke linten, knuffels, gedichten en briefjes. Op een plaquette op de poort staat de volgende tekst:

In de middeleeuwen was dit een ongewijd kerkhof voor prostituees of 'Winchester Geese'. In de 18e eeuw was het een begraafplaats geworden, die in 1853 sloot.

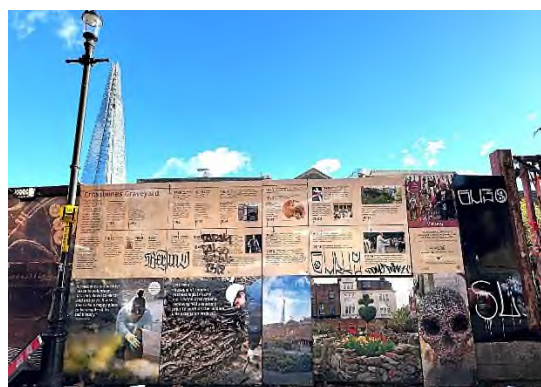
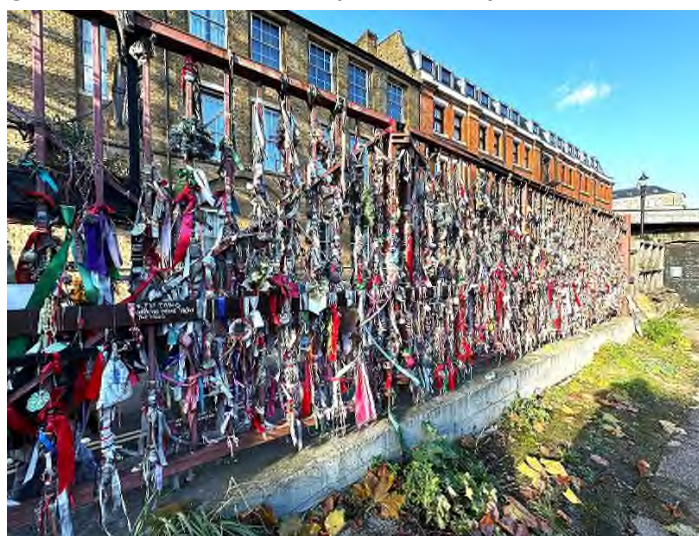
Hier hebben plaatselijke bewoners een gedenkplaats gecreëerd.

De verstoten doden R.I.P.

(NB. Winchester Geese (= ganzen) was een scheldwoord voor prostituees, die met toestemming van de bisschop van Winchester hier mochten werken.)

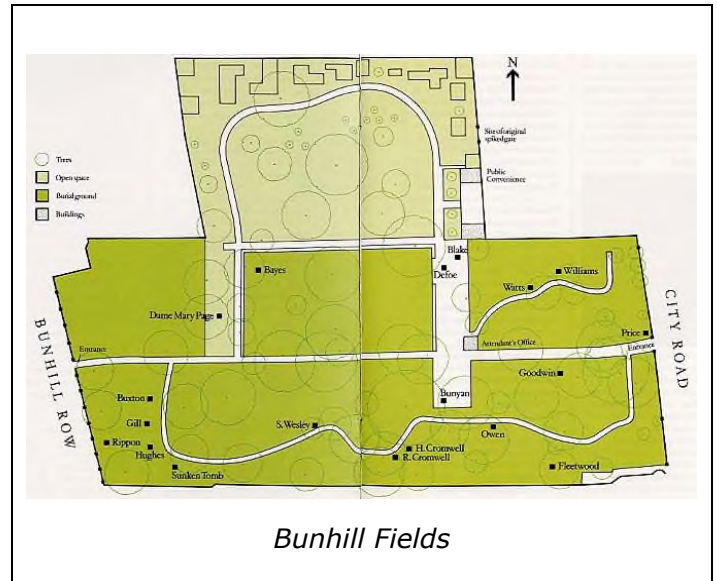
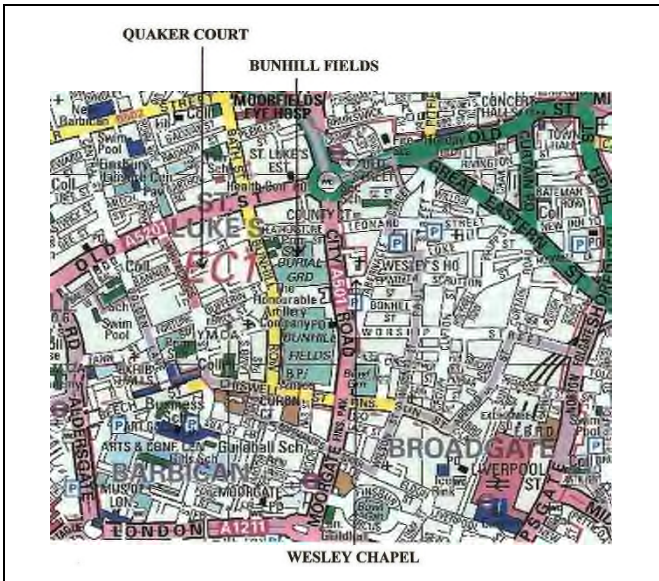
Dit deel van Londen stond ooit bekend om zijn bordelen, theaters en andere activiteiten die niet waren toegestaan binnen de City of London.

De vroegste vermelding van deze begraafplaats stamt uit 1598. Er vonden hier zo'n 15.000 begrafenissen van buitenstaanders (prostituees, armen, enz.) plaats. In 1883 werd het terrein gered van de bouw, en in de jaren negentig, toen TfL (Transport for London), de eigenaar van het terrein, de Jubilee Line aan het uitbreiden was, vond de Archeologische Dienst van het Museum of London veel menselijke resten. Vanaf 2013 hebben de *Friends of Cross Bones* campagne gevoerd voor een herdenkingstuin op het terrein, gewijd aan de 'verstoten doden'. In 2019 slaagde de campagne. Nu is de herdenkingstuin open voor het publiek op woensdag, donderdag en vrijdag van 12.00-14.00 uur. (foto's: Eva)

BUNHILL FIELDS - WESLEY CHAPEL - QUAKER COURT

In de Londense wijk Islington, net ten noorden van de City of London, bevinden zich langs de City Road (metro Old Street) drie interessante funeraire doelen: Bunhill Fields, Wesley Chapel en Quaker Court.

BUNHILL FIELDS

Bunhill Fields (1665) is de enige begraafplaats, die in zijn geheel is overgebleven uit de tijd dat in het centrum van de stad werd begraven. Het was destijds de begraafplaats voor de Dissenters, de aanhangers van andere kerken dan de Anglicaanse kerk. Het was een *burial ground*, om het te onderscheiden van een *churchoyard*, een begraafplaats bij de kerk. Omdat daarom de grond niet gewijd was, konden ook ongelovigen hier begraven worden evenals zij, die een plaats in gewijde aarde werd geweigerd, zoals de twee geëxecuteerde misdadigers die hier liggen. Oorspronkelijk besloeg de begraafplaats een grotere oppervlakte. Het restant van 4 acres (1,6

ha) ligt nu ingeklemd tussen de huizenblokken en vormt met zijn overbevolking aan grafstenen een merkwaardig contrast met zijn omgeving. Tussen de met hekwerk afgesloten grafvelden loopt een pad, een deel is na de bombardementen in de Tweede Wereldoorlog speelveld geworden. Bankjes nodigen uit tot een lunch- of rustpauze in de hectiek van het voorbijrazende verkeer in de omliggende straten. Wij maken dankbaar gebruik om met het zicht op William Blake, Daniel Defoe en John Bunyan onze sandwich te nuttigen. Een geüniformeerd kleuterklasje loopt netjes in de rij naar het speelveldje, waar de rij oplost en een spelende wirwar wordt.

Van Bone-hill tot Bunhill. Er wordt gesuggereerd dat de naam Bunhill een verbastering is van Bone-hill (beenderheuvel), omdat er al in Saksische tijden een begraafplaats zou zijn geweest. In 1549 deed de naam Bone-hill die plaats in elk geval wel alle eer aan, want de eerste wagenlading botten uit het overvolle knekelhuis van St. Paul's Churchyard werd er afgeleverd om er begraven te worden, gevolgd door meer dan duizend wagenladingen botten.

In september 1665 besloot de gemeenteraad van Londen, die in de buurt al een pesthuis had gevestigd, er officieel een begraafplaats van te maken, bedoeld om slachtoffers van de *Great Plague* (de grote pestepidemie) hier te begraven. Nadat er een muur rond de toekomstige begraafplaats gebouwd was en door de grote brand in

Londen in 1666 de pest verdwenen was, werd het terrein omgevormd tot een algemene begraafplaats en loste voor de Dissenters het begraafprobleem op, omdat er elders nauwelijks begraafruimte voor hen was. De oudste steen draagt de datum 1623, maar dat moet een herbegravenis zijn geweest, omdat het eerstvolgende jaartal 1665 is: *Joannes Seaman, natus 6 Feb 1665 ob. Juli 23 1665*. Zo groot was het aantal begravingen daarna, waaronder een groot aantal dissidente grootheden, dat de begraafgrond in 1700 al tjokvol was. Tussen 1665 en 1853, toen Bunhill voor verder begraven gesloten werd op bevel van de overheid, waren er naar schatting 123.000 personen begraven en dat op een klein stukje grond. Dat betekent zo'n 15 à 20 lichamen per graf.

William Blake 1757-1827

John Bunyan 1628-1688

Daniël Defoe 1661-1731

Het huidige aanzien van de begraafplaats stamt uit 1965, toen op grote schaal renovaties werden uitgevoerd, deels ook om de schade van bombardementen in de Tweede Wereldoorlog ongedaan te maken. Het noordelijke deel, dat het meest geleden had werd ontruimd, de monumenten van de drie meest bekende Britse non-conformisten werden apart gezet en zijn vrij te bezoeken: Daniël Defoe, schrijver van *Robinson Crusoe*, predikant en auteur van *The Pilgrim's Progress* John Bunyan en dichter, schilder en mysticus William Blake. De grafvelden werden afgezet met ijzeren hekken. Tweederde van de begraafplaats is zodoende niet vrij toegankelijk voor het publiek, maar kan op speciaal verzoek bezocht worden.

Er is een enorme dichtheid van stenen, vooral stèles, maar ook andere typisch Engelse grafmo-

numenten, zoals *chesttombes* (kasttombes) en *tabletombes* (tafeltombes). De kleur is grijs, het materiaal is overwegend Engelse portlandsteen en hier en daar leisteen. De ornamentatie is over het algemeen klassiek.

De grafstenen geven een goed beeld van hoe er vroeger in het centrum van de stad begraven werd op de kleine churchyards en burial grounds, waar gewoekerd moest worden met de ruimte. Pas bij de opening van de begraafplaatsen buiten de stad na 1833 kregen de doden meer ruimte. De bomen, struiken en het gras, de voetpaden en de zitbankjes maken de begraafplaats tot een belangrijke groene oase van rust in de City. Ook de zwijgzaamheid van de doden draagt daar toe bij. Daarom is Bunhill vandaag de dag een populaire lunchplaats voor het kantoorpersoneel uit de directe omgeving.

Een grote tombe met een intrigerende tekst markeert de plaats waar **Dame Mary Page** (1671-1728) ligt begraven. Op de tombe staat de volgende tekst:

In 67 months she was tap'd 66 times / Had taken away 240 gallons of water / Without ever repining at her case / Or ever fearing the operation.

(In 67 maanden tijd werd ze 66 keer afgetapt, waarbij 1055 liter water werd weggenomen zonder dat ze ooit klaagde over haar geval of ooit bang was voor de operatie).

Een verklaring kan zijn, dat ze leed aan een ziekte als Paracentesis of het syndroom van Meigs.

WESLEY CHAPEL

Aan de overkant van de City Road, bijna recht tegenover Bunhill Fields, ligt de Wesley Chapel. Op het voorplein staat het beeld van John Wesley (1703-1791), de stichter van het Methodisme, gemaakt door J.A. Acton in 1891. Het graf van Wesley bevindt zich achter de kapel.

Wesley's House and Chapel.

John Wesley legde de eerste steen voor de kapel in 1777, die werd ontworpen door architect George Dance the Younger en gebouwd door Samuel Tooth. Hij preekte hier tot zijn dood in 1791. Naast de kapel staat het Wesley House, het huis waarin hij woonde, als hij niet op reis was. Onder de kapel bevindt zich een klein museum, dat een overzicht geeft van de geschiedenis van het Methodisme.

De kapel is spaarzaam versierd, in overeenstemming met de strenge religieuze principes van het Methodisme. Margaret Thatcher is in deze kapel getrouwd. Bezienswaardig zijn de twee gegraveerde en geëtste ramen *God as Fire* en *God as Water* in de doorloopruimte achter in de kapel. Ze zijn gewijd aan drie vooraanstaande methodistische theologen en predikanten.

In de kapel zijn langs de wanden een aantal epitafen te zien, al of niet met borstbeelden, van voornamelijk eerwaarde heren.

epitafen in de kapel

graftekens in de voortuin

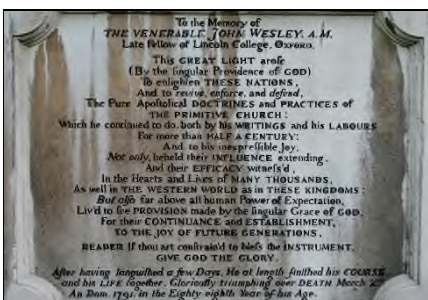
graftekens achter de kapel

Begraafplaats.

Rond de kapel is vroeger een begraafplaats geweest, waaraan nu nog een aantal grafmonumenten herinneren. In de voortuin staan een aantal monumenten en tegen de muur van het Wesley House zitten epitafen van *Family Vaults* (familiekelders) en *Ministers' Graves* (priester-graven). Er staat ook een monument voor moeder Susanne Wesley, die aan de overkant op Bunhill Fields is begraven.

Achter de kapel weerspiegelen de grafmonumenten zich in het glaswerk van de moderne kantoren, die daar later zijn opgetrokken en die het achterplaatsje overhuiven. Ook uit het plaveisel steken nog een aantal stèles. Aan de achterkant sluit een hek aan de Tabernacle Street de begraafplaats af. In een rommelige hoek verwijzen wandplaten naar de doden van weleer en *ter herdenking aan de ruiming van de stoffelijke resten van methodistische personen, begraven in deze begraafplaats naar Streatham begraafplaats in overeenstemming met de acte van het parlement van 30 juni 1980.*

Het meest in het oog springend is het witte uit drie delen bestaande grafmonument van John Wesley zelf, bekroond met een urn. Hij deelt het graf met zijn zuster Martha Hall (1706-1791) en een aantal van de eerste geestelijken. Op het monument staat de volgende tekst:

Ter herinnering aan de hoogeerwaarde John Wesley. Dit grote licht verscheen (door de bijzondere voorzienigheid van God) om deze naties te verlichten en om te laten herleven, te versterken en te verdedigen de pure apostolische doctrines en praktijken van de eerste Kerk: wat hij, zowel in geschrift als in daad meer dan een halve eeuw voortzette. En tot zijn onuitsprekelijke vreugde, aanschouwde hij *niet alleen* een toenemende invloed en was hij getuige van de doeltreffendheid in de harten en levens van vele duizenden, zowel in de westelijke wereld als in deze koninkrijken, *maar ook* leefde hij om te zien dat boven alle menselijke verwachting door de bijzondere genade van God gezorgd werd voor voortzetting en vestiging, tot vreugde van toekomstige generaties.

QUAKER COURT

Vanaf het begin was er naast Bunhill Fields een afgescheiden begraafplaats voor Quakers, officieel *Society of Friends* geheten. Het werd verworven in 1661 kort voor de *Great Plague* (pestepidemie) en werd geregeld vergroot. Ongeveer 12.000 Quakers werden hier begraven, inclusief hun stichter George Fox (1624-1691).

Op Bunhill Fields staat een verwijzing naar George Fox, de stichter van de Quakers, die aanvankelijk daar was begraven.

In de traditie van de Quakers werd geen enkel graf gemarkeerd met

een steen behalve die van hem; zijn steen droeg slechts de letters G.F. Omdat de steen zoveel bezoekers trok, werd hij door een overijverige *Friend* verwijderd.

De begraafplaats werd gesloten in 1855. Ongeveer 5000 stoffelijke resten werden herbegraven in Bunhill Fields. Slechts een klein deel van de oorspronkelijke begraafplaats, die zich eens uitstrekte tot bijna aan Bunhill Row, rest nog en de helft ervan is re-creatiegebied, de andere helft is een kleine tuin met bomen en bankjes.

verwijzing naar George Fox op Bunhill Fields

Quaker Court

In het midden van de tuin staat een steen met de inscriptie:

This garden is on the site of the Bunhill Fields Burial Ground which was acquired by the Society of Friends [Quakers] in 1661. The remains of many thousands of Friends lie buried here including George Fox the Founder of the Society of Friends who died 13th January 1691.

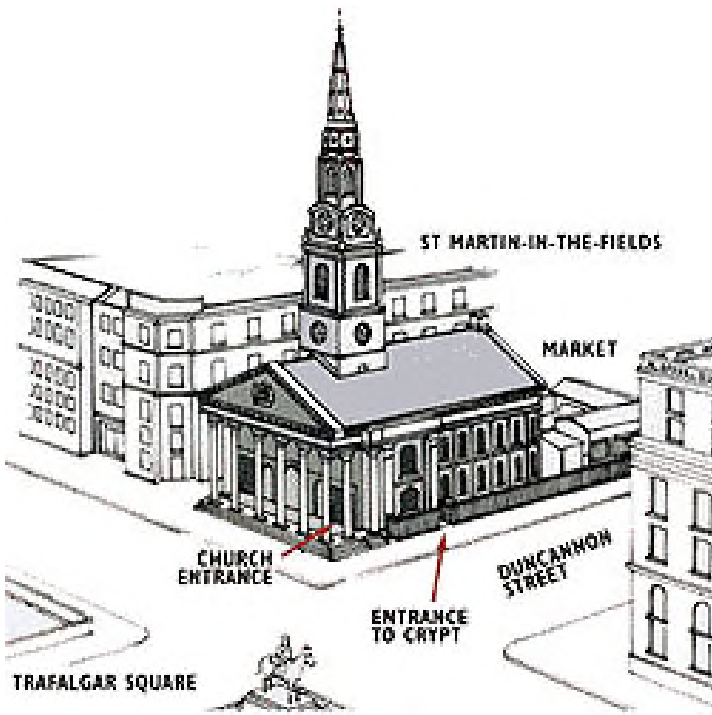
De voormalige begraafplaats is te bereiken via Bunhill Row, waar een trapje omhoog langs de huizen toegang geeft tot Quaker Court. Of je gaat in Banner Street direct links onder een gebouw door. Daar zie je het Friends Meeting House, waarnaast de begraafplaats lag.

George Fox (1624-1691) was de zoon van een wever en leerde het schoenmakersvak. In 1643 trok hij zich van zijn familie, zijn werk en van de kerk terug op zoek naar innerlijke verlichting. Hij vond dit 'inner light' in 1646 en begon een jaar later te prediken met de grondgedachte dat de waarheid is te vinden dankzij de innerlijke stem van God in de ziel. In 1649 werd hij wegens de onrust die hij in de kerk te Nottingham veroorzaakte, gevangengezet. Wel dra organiseerde hij, ondanks harde vervolgingen, zijn aanhangers, die zichzelf *Children of the Light of Friends in the Truth* noemden; in 1669 koos de groep de naam *Society of Friends*. Fox vestigde zich op Swarthmore Hall bij Ulverston. Om de organisatie verder uit te breiden en te bevestigen reisde hij naar Ierland, West-Indië, Noord-Amerika en Nederland (1677 en 1684).

NB. Verdere informatie over het Methodisme (John Wesley) en de Quakers (George Fox) is te vinden op deze website in de rubriek 'Religieus Begraven', resp. no. 8 en no. 3.

ST. MARTIN-IN-THE-FIELDS

Wel eens koffie gedronken op een grafsteen? Nee, welnu dat kan in de crypte van de St. Martin-in-the-Fields Church in de noordoost hoek van Trafalgar Square tegenover de National Gallery. In de crypte bevindt zich namelijk het *Café in the Crypt*, met daarnaast ook nog een winkel met boeken en devotionalia, een galerie en het *London Brass Rubbing Centre*.

Al sinds de 13e eeuw staat er een kerk op deze plaats. De kerk werd voor het eerst vermeld in 1222 en er vond een herbouw plaats in 1544 op last van Henri VIII. De kerk overleefde de Grote Brand van 1666 vanwege zijn geïsoleerde positie *in-the-Fields*, maar in 1721 werd de kerk afgebroken. De huidige kerk werd ontworpen door James Gibbs, een leerling van Christopher Wren, in 1722 en voltooid in 1726. De torenspits is er pas in 1824 opgezet.

De kerk was de geboorteplaats van het wereldberoemde kamerorkest Academy of St. Martin-in-the-Fields.

De crypte diende vroeger als ondergrondse grafkerk. In de vloer liggen nog diverse grafzerken. Van het voormalige kerkhof is helemaal niets meer over. Op die plaats is nu een *Craftsmarket*, een ambachtsmarkt, waar men goedkoop kunstnijverheid, schilderijen en kleding kan kopen.

De stoffelijke resten zouden onder het asfalt liggen, als ze in 1831 niet waren overgebracht naar de crypte. Toen werden de ondergrondse gewelven namelijk uitgebreid in ruil voor de ruiming van een groot deel van het kerkhof en de bebouwing van dat deel. Na de inwijding van de crypte door de bisschop van Londen op 7 juli 1831 werden de kisten van het kerkhof overgebracht naar de gewelven.

In de galerie naast het café hangen oude grafstenen, epitafen en fragmenten van grafstenen. Toen St. Martin voor een poosje de koninklijke

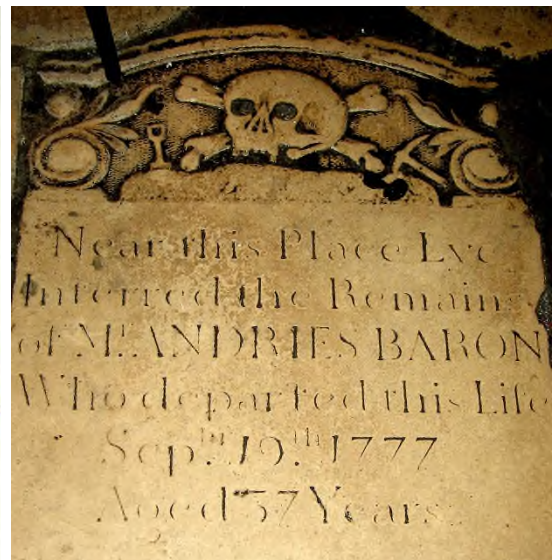
parochiekerk werd, werden een aantal beroemde personen in de grafkelder of op het kerkhof begraven.

Jack Sheppard (1702-1724). Beroemd struikrover, die elke keer uit de gevangenis wist te ontsnappen. Bij zijn executie door ophanging waren 200.000 toeschouwers, die hoopten getuige te zijn van nog een wonderbaarlijke ontsnapping.

Robert Boyle (1627-1692). Fysicus, chemicus, natuurfilosoof en ontdekker van de 'wet van Boyle': het volume van een gas is omgekeerd evenredig aan de druk als de temperatuur constant wordt gehouden.

Thomas Chippendale (1702-1779). Meubelmaker die zijn naam gaf aan een bepaalde stijl: *Chippendale*, Engelse rococo.

Nicholas Bacon (1509-1579). Politicus en vader van Sir Francis Bacon.

ANDERE FUNERAIRE VERRASSINGEN

PET CEMETERY - HYDE PARK

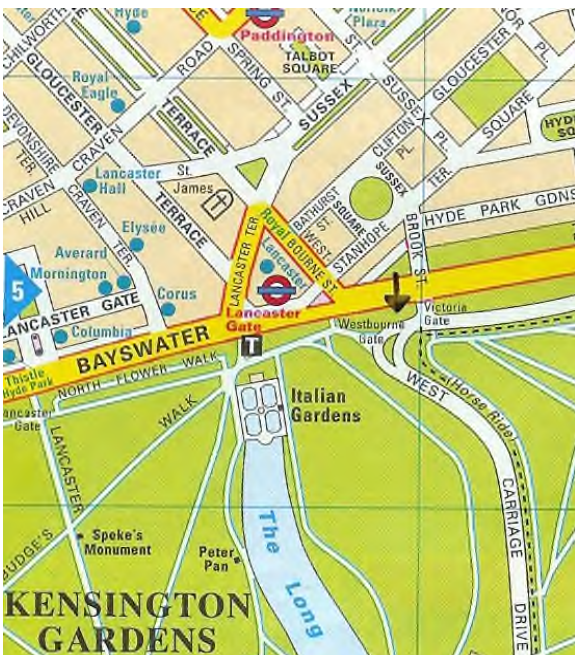
Door het hek langs de Bayswater Road, vlakbij de Victoria Gate, die toegang geeft tot Hyde Park, zie je ineens een veld vol kleine grafsteentjes. Het is een oude dierenbegraafplaats, die van 1880-1915 in gebruik was. De begraafplaats is niet toegankelijk, maar door het hek kun je goed het kleine terrein zien en hier en daar een tekst lezen, waarin afscheid wordt genomen van de *dear little dog*.

Op het eind van de 19^e eeuw ontstond er een behoefte aan een dierenbegraafplaats. In de 19^e eeuw was de rol van het dier van nuttig wezen veranderd in metgezel van de mens. In 1824 zag in Engeland de eerste vereniging van dierenbescherming het licht, de RSPCA, de (Royal) *Society for the Prevention of Cruelty to Animals*, gesticht door 'Humanity Dick' - Richard Martin. Het zou echter nog lang duren voor de liefde voor dieren leidde tot een dierenbegraafplaats.

In 1880 liet de Duke of Cambridge de favoriete hond van zijn vrouw begraven in het struikgewas bij het portiershokje bij de Victoria Gate in Hyde Park. Daarmee was een praktijk geschapen voor andere rijke en adellijke personen. De begraafplaats werd beheerd door de toenmalige opzichter, mister Windbridge. Er zijn 300 graven, allemaal van honden. Ze werden allemaal begraven door mister Windbridge, soms in kistjes of meestal in een tas van tent doek genaaid. Op de grafjes werden grafsteentjes geplaatst met inscripties, die getuigen van de liefde van de diepbedroefde eigenaars. Omdat het kleine lapje grond in 1915 vol was, werd de dierenbegraafplaats toen gesloten.

Waarschijnlijk is de Pet Cemetery in Londen de oudste dierenbegraafplaats van de wereld, hoewel het die status nooit heeft gekregen, waarschijnlijk omdat het nooit officieel is vastgelegd.

Daarom is het Cimetière des Chiens in Parijs-Asnières, gesticht in 1898, er met die titel vandoor gegaan. En hoewel die 'hondenbegraafplaats' heet, zijn daar allerlei soorten dieren begraven.

In Engeland zijn nu zo'n 80 dierenbegraafplaatsen en crematoria, waarvan in Londen de Claverhambury Pet Cemetery & Crematorium zich bevindt aan de Chingford Mount Road 158, London E4 9BS. De Rossendale Pet Cemetery in Lancashire is de grootste dierenbegraafplaats in

Groot-Brittannië met 1.500 graven. Deze begraafplaats heeft onlangs toestemming van de gemeenteraad gekregen om eigenaars met hun huisdier te begraven. Het komt al vaker voor dat de as van een eigenaar over het graf van zijn huisdier wordt uitgestrooid.

JEREMY BENTHAM (1748-1832)

Hoewel het spreekwoord 'een lijk in de kast' betekent dat je een onaangename erfenis krijgt, is dit nooit van toepassing geweest op Jeremy Bentham, die al meer dan 150 jaar als lijk in de kast zit. Zeg tegen de portier bij de ingang van het *University College Londen* aan Gower Street, dat je mister Jeremy Bentham een bezoek wilt brengen en hij zal je vriendelijk de weg wijzen... naar de kast.

utilitarisme

Jeremy Bentham was een Brits filosoof en rechtsgeleerde die in Oxford studeerde en werd opgeleid tot advocaat. Na enkele jaren praktijk richtte hij zijn aandacht meer en meer op de ontwikkeling van een wijsgerig en wetenschappelijk gefundeerde theorie van wetgeving en rechtspraak, vooral geïnspireerd door de leuze 'het grootste geluk van het grootste aantal'.

Hij ontwikkelde ethische opvattingen, waarvoor hij zelf de naam utilitarisme voorstelde. Uitgaande van de psychologische wet dat alle mensen het aangename zoeken en het onaangename mijden, stelt Bentham het ethisch beginsel op dat handelingen moeten worden goedgekeurd of afgekeurd, naar gelang ze het geluk van alle betrokkenen, en niet alleen van de handelende persoon zelf, bevorderen of verminderen.

De aangename en onaangename ervaringen die een handeling bij de diverse betrokkenen veroorzaakt, moeten gemeten en met elkaar vergeleken worden en wel onder zeven opzichten: intensiviteit, duur, zekerheid, nabijheid, vruchtbaarheid, zuiverheid, aantal van de betrokkenen. Bentham verwacht dat goede wetten, de druk van de publieke opinie en het besef dat eigen be-

lang en gemeenschappelijk belang samenvallen, het individu ertoe zullen bewegen zoveel mogelijk met het welzijn van anderen rekening te houden.

Bentham had veel invloed op politiek en sociaal terrein. Zijn denken oefende ook veel invloed uit op de rechtspleging en de koloniale politiek in Engeland. Op economisch gebied was hij een verdediger van het vrijhandelsprincipe. Bentham wordt gezien als de geestelijke vader van de UCL (*University College Londen*). Hij vond dat onderwijs veel meer beschikbaar moest worden gesteld voor iedereen, ongeacht ras, geloof of politieke overtuiging. De UCL vervulde dan ook Bentham's visie op wat een universiteit moest zijn.

In 1850 werd de kast met zijn *Auto-Icon* naar de UCL overgebracht.

Auto-Icon

Op het eind van de South Cloisters van het hoofdgebouw van de UCL staat een houten kast, waar achter een glasplaat de *Auto-Icon* (zelf-beeld) van Bentham zit, bestaande uit zijn skelet, dat opgevuld met stro gekleed is in zijn eigen kleren. Op de schouders rust een wassen hoofd. Hij zit in zijn eigen stoel en in zijn handen heeft hij zijn wandelstok *Dapple*.

Bentham had in zijn testament laten vastleggen, dat er na zijn dood sectie zou worden verricht op zijn lichaam en dat er na de verwijdering van de weke delen een *Auto-Icon* zou worden vervaardigd, die ten-

toongesteld zou worden om de mensheid blijvend te herinneren aan 'het grootste geluk van het grootste aantal'. Hij liet de sectie, door zijn vriend Doctor Southwood Smith, ook doen vanwege de strenge anatomiewetten vanuit het standpunt *Use of the Dead to the Living* (de doden gebruiken ten behoeve van de levenden). Bentham had aangegeven, dat zijn hoofd onderdeel zou uitmaken van de *Auto-Icon*. Tien jaar voor zijn dood, zo gaat het verhaal, liep hij al rond met twee glazen ogen in zijn jaszak. Helaas mislukte de conservering van zijn hoofd en werd het vervangen door een wassen exemplaar. Het gebalsemde hoofd met glazen ogen heeft nog een tijdlang tussen de benen van Bentham in de kast gestaan, maar omdat het hoofd vaak onderwerp van studentengrappen was en geregeld werd ontvreemd, wordt het nu in een kluis van de universiteit bewaard.

Jeremy Bentham kan bezocht worden op maandag - vrijdag tussen 7.30 - 18.00 uur.

THE CENOTAPH

The Cenotaph is het monument ter herdenking van de meer dan 1 miljoen soldaten uit Groot-Brittannië en de Commonwealth, die sneuvelden in de Eerste Wereldoorlog.

De Cenotaph is het meest bekend van de 133 oorlogsbegraafplaatsen en oorlogsmonumenten, die Sir Ewin Lutyens (1869-1944) heeft ontworpen. Hij ontwierp het monument in abstracte lijnen, zonder christelijke iconografie en met de tekst *The Glorious Dead*. Verbazingwekkend is de mathematische precisie van het ontwerp, waarbij zowel horizontaal als verticaal de optelsom van lijnen een afstand van 1801 feet & 8 inches vormen.

Dit nationale monument werd aanvankelijk ontworpen als een tijdelijk monument bij gelegenheid van de herdenkingsplechtigheden op *Peace Day* van 19 juli 1919 en werd uitgevoerd in hout en gips. Een actie van krant en publiek heeft er toe geleid dat het monument werd uitgevoerd in Portlandsteen en dat het permanent werd.

Het monument snijdt Parliament Street doormidden en staat prominent in Whitehall, waar al meer dan duizend jaar de politieke en religieuze macht van Engeland is geconcentreerd. Vlakbij liggen de Houses of Parliament, de Horse Guards Parade Grounds en de Westminster Abbey.

Ieder jaar op *Remembrance Day*, de herdenking voor de gevallen uit beide wereldoorlogen, plaatsen de koningin en andere hoogwaardigheidsbekleders kransen van rode klaprozen bij het monument. *Remembrance Day* valt op de zondag voor of na 11 november. The Cenotaph heeft ook altijd een rol gespeeld in politieke protestdemonstraties.

THE MONUMENT

Het monument met de simpele naam *The Monument* herdenkt de *Great Fire*, de grote brand in Londen, die begon op 2 september 1666 en in vier dagen tijd 80% van de stad verwoestte, maar weinig slachtoffers eiste. Het staat aan de oostelijke kant van Fish Street Hill op een pleintje, dat met de straat verbonden is.

Met 202 feet (61,5 m) is het de hoogste vrijstaande stenen zuil ter wereld, ontworpen door Sir Christopher Wren en opgericht tussen 1671 en 1677. De zuil in Dorische stijl is gebouwd van Portlandsteen. Op de top staat een bronzen urn met vlam. Aanvankelijk had men daar een beeld van Charles II willen plaatsen als eerbetoon.

202 feet is ook de afstand tot de vermoedelijke bron van de brand, de koninklijke bakkerij aan Pudding Lane.

Aan de basis is een reliëf van Caius Gabriel Cibber met een eerbetoon aan Charles II, die de stad na de brand restaureerde. Het reliëf verbeeldt een personificatie van een rouwend Londen, die over-eind geholpen wordt door de Tijd. Achter haar staan de gebouwen in brand. Vrede en Voorspoed zitten op de wolken als een belofte van de wedergeboorte van Londen. Een latere inscriptie, die de schuld van de brand aan de papisten gaf, werd in 1831 weer verwijderd.

Tegen betaling mag je de 311 treden naar de top beklimmen, waar je vanaf een platform in een stalen kooi een uitzicht hebt op de stad, hoewel de hoge kantoorgebouwen in de directe omgeving een stuk uitzicht belemmeren. Als beloning voor de prestatie krijg je een certificaat.

LONDEN STAD - FUNERAIRE VERRASSINGEN : INFORMATIE

● COVENT GARDEN

- adres: Covent Garden ligt in West End, het belangrijkste theater- en uitgaansgebied van Londen.
- Er is een overdekte markthal met kraampjes, winkeltjes en eetgelegenheden.
- In de St. Paul's Church hangen epitafen van persoonlijkheden, die op het kerkhof zijn begraven.
- OV: Metro Covent Garden
- info: <https://www.coventgarden.london/>

● ST. PANCRAS OLD CHURCHYARD

- adres: Pancras Road, London NW1 1UL, in de Londense wijk Camden.
- De Old Church en het kerkhof liggen in de St. Pancras Gardens
- OV: Vanaf station King's Cross St. Pancras loop je in een paar minuten naar het noorden. De dichtstbijzijnde Metrolijnen bij het kerkhof zijn de Circle-, Hammersmith & City-, Metropolitan-, Northern-, Piccadilly- en Victoria-lijnen.
- info: <https://stpancrasoldchurch.posp.co.uk/>

● POSTMAN'S PARK

- adres: King Edward Street, London EC1A 7BT
- OV: Metro St. Paul's (Central line) en Metro Mansion House (District and Circle lines)
- open: 8.00 - 19.00 uur
- info: <https://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/city-gardens/find-a-garden/postmans-park>

● CROSS BONES GRAVEYARD & GARDEN OF REMEMBRANCE

- adres: Union Street / Redcross Way, London SE1 1TA
- open: wo-do-vr 12.00 - 14.00 uur
- route: vanaf London Bridge-zuid 10 minuten lopen
- info: <https://bost.org.uk/crossbones-graveyard>

● BUNHILL FIELDS

- adres: 38 City Road, EC1Y 2BG
- open: dagelijks 8.00 - 19.00 uur, de grafvelden liggen binnen hekken
- OV: Metro Old Street en Metro Moorgate
- info: <https://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/city-gardens/find-a-garden/bunhill-fields-burial-ground>

● WESLEY CHAPEL

- adres: 49 City Road, London EC1Y 1AU
- open : di-za 10.30 - 16.00 uur; zo 09.45 - 13.00 uur: ma gesloten
- OV: zie Bunhill Fields
- info: <https://www.wesleyschapel.org.uk/>

● QUAKER COURT

- adres: 53 Banner Street, London EC1Y 8QB (5 min. lopen vanaf Bunhill Fields)
- open: vrij
- OV: zie Bunhill Fields
- info: <https://bunhillquakers.org.uk/garden/>

● PET CEMETERY

- adres: Hyde Park, 41 Bayswater Road, London W2 4RQ
- OV: Metro Knightsbridge
- info: <https://www.royalparks.org.uk/read-watch-listen/hyde-park-pet-cemetery>

● ST. MARTIN-IN-THE-FIELDS

- adres: Trafalgar Square, London WC2N 4JJ
- Café in the Crypt: zo-wo 11.00 - 17.00 uur / do-za 10.00 - 17.00 uur
- OV: Metro Charing Cross
- info: <https://www.stmartin-in-the-fields.org/>

● JEREMY BENTHAM

- adres: ULC (University College London), Gower Street, London WC1E 6AE
- open: 7.00 - 19.00 uur in the public atrium of the Student Centre.
- OV: Metro Euston Square
- info: <https://www.ucl.ac.uk/museums-collections/auto-icon-jeremy-bentham>

● THE CENOTAPH

- adres: Whitehall, London SW1A 2ET
- OV: Metro Westminster of Metro Charing Cross
- info: <https://www.english-heritage.org.uk/visit/places/the-cenotaph/>

● THE MONUMENT

- adres: King William Street, London EC4R 9AA
- OV: Metro Monument
- info: <https://www.themonument.org.uk/>